

ÖTÜKEN

CUMHURİYETÇİ
KÖYLÜ MİLLET PARTİSİ'NDEN
MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ'NE
-TARİHİ SÜREÇ, İDEOLOJİ VE POLİTİKA-
(1960 – 1969)

Ferit Salim Sanlı

YAYIN NU: 1384
KÜLTÜR SERİSİ: 806

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 16267

ISBN: 978-605-155-782-3

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®

İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Editör: Ayşegül Büşra Çalık

Kapak Tasarımı: Zafer Yılmaz

Dizgi-Tertip: Ötüken

Kapak Baskısı: Karakış Basım

Baskı: ALTIN KİTAPLAR YAYINEVİ

Göztepe mah. Kazım Karabekir cad. No: 32

Mahmutbey-Bağcılar/İSTANBUL

Tel: (0212) 446 38 88 Pbx • Faks: (0212) 446 38 90

Sertifika Numarası: 10766

İstanbul - 2019

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir.
Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

FERİT SALİM SANLI 12 Nisan 1985 tarihinde doğan Ferit Salim Sanlı, 2008 yılında ODTÜ Tarih bölümünden mezun olmuştur. Aynı yıl Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsünde yüksek lisansa başlayan Sanlı; 2010 yılında “Türkçülük Hareketinde ‘Din’ Olgusu Üzerine Aykırı Bir Yaklaşım: Hüseyin Nihal Atsız ve Fikirleri” başlıklı tez ile master derecesini almıştır. Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü’nde “Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisinden Milliyetçi Hareket Partisine, Tarihsel Süreç, İdeolojik Dönüşüm ve Politika” konulu doktora çalışmasını 2017 yılında tamamlayan Sanlı, aynı Enstitüde akademisyenlik yapmakta ve İngilizce ile Fransızca bilmektedir. Sanlı’nın başlıca çalışma alanları Modern Dönem Türk Siyasî Tarihi ve Modern Dönem Türk Fikir Tarihi olup, bu alanlarda ulusal ve uluslararası makaleleri bulunmaktadır.

İÇİNDEKİLER

Önsöz	13
Giriş.....	19

BİRİNCİ BÖLÜM 27 MAYIS'A GİDEN SÜREÇ VE 60'LI YILLARDA TÜRKİYE

27 MAYIS'A GİDEN SÜREÇ	25
Cumhuriyet Dönemi Öncesi Türk Siyasî Tarihinde "Ordu-Siyaset" İlişkisine Kısa Bir Bakış	25
Tek Parti Döneminde "Ordu-Siyaset" İlişkilerine Kısa Bir Bakış.....	32
Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde "Ordu-Siyaset" İlişkileri.....	35
DP Döneminde "Ordu-Siyaset" İlişkileri ve 27 Mayıs'ı Hazırlayan Zemin	40
27 MAYIS SÜRECİNDE "ORDU-SİYASET" İLİŞKİLERİ	
Milli Birlik Komitesi Dönemi.....	62
27 Mayıs Sonrasında Sivil İdarenin Tesis Edilme Süreci	78
60'LI YILLAR TÜRKİYE'SİNDE SİYASÎ PARTİLER	
Cumhuriyet Halk Partisi	84
Adalet Partisi	88
Yeni Türkiye Partisi.....	93
Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi.....	95
Türkiye İşçi Partisi.....	97

İKİNCİ BÖLÜM TÜRKEŞ GRUBU ADINA İHTİLÂL'DEN "SÜRGÜNE", ASKERLİKTE SİYASETE TARİHİ SÜREÇ (1960-1965)

27 MAYIS'TAN 13 KASIM'A GİDEN SÜREÇ	
Türkeş ve Arkadaşlarının 27 Mayıs'a Katılma Motivasyonu	101
Türkeş'in "Başbakanlık Müsteşarlığı" Görevine Tayini.....	107
İhtilâlin İlk Evresinde Türkeş'in Faaliyetleri ve Türkeş'in İnönü ve Menderes ile Münasebetleri	115
"Başbakanlık Müsteşarı" Türkeş'e Göre "İhtilâlin Felsefesi"	126
İhtilâlin "Geçici Anayasası", Milli Birlik Komitesi'nin Teşekkülü ve "Türkeş Grubu"	131
MBK İçerisindeki/ Türkeş-Madanoğlu Arasındaki İhtilaf	136
Komite İçerisinde Yaşanan "İhtilafın" Fikrî Boyutları	139
"Milli Birlik Partisi" Meselesi	153
13 Kasım'a Giden Yolda "Komite" İçerisindeki Siyasî Gelişmeler.....	158

Türkeş'in Başbakanlık Müsteşarlığı Görevinden Alınması.....	158
13 Kasım'a Giden Yolda "Kurucu Meclis" Tartışmaları	162
Milli Birlik Komitesi Dâhilinde Türkeş ve Arkadaşlarının Faaliyetleri.....	168
Öncü Gazetesinin Kurulması	168
Türk Kültür Dernekleri.....	170
Ordu Tasfiyesi, DPT ve OYAK'ın Kuruluşu, Üniversite Tensikatı Reformlarında Türkeş Grubu'nun Rolü.....	174
"Ülkü ve Kültür Birliği" Projesi.....	184
13 KASIM HADİSESİ VE "14'LER" GRUBUNUN DOĞUŞU	
13 Kasım Tasfiyesinin Gerekçeleri.....	190
Tasfiye ile Ortaya Çıkan "14'ler Grubu" ve Bu İsimlerin Tasfiye Edilme Gerekçeleri	194
13 Kasım Günü Yaşanan Hadiseler, 14'lerin "Zoraki Diplomatiğe Tayini", Tasfiyenin Yankıları ve Türkeş Grubunun 13 Kasım Yorumları.....	198
"14'lerin Yurt Dışı Faaliyetleri" ve Türkiye'deki Yansıması	206
14'lerin 13 Kasım'dan 15 Ekim 1961 Seçimlerine Kadar Geçen Süreç İçerisindeki Faaliyetleri	206
"15 Ekim 1961 Seçimlerinden 22 Şubat 1962'ye Kadar Geçen Süreçte 14'lerin Faaliyetleri	217
22 Şubat 1962'den "Yurda Dönüş" Sürecine Kadar 14'lerin Faaliyetleri	238
"Türkeş'in Yurda Geri Dönüşü, 21 Mayıs Olayları ve Bir Devrin Sonu"	264
Türkeş'in Yurda Dönüşü ve AP ile Münasebetleri.....	264
"Huzur ve Yükselme Derneği"	268
20-21 Mayıs Olayları ve Türkeş.....	272

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

"TÜRKEŞ GRUBUNUN" AKTİF SİYASETE GİRİŞİ: CUMHURİYETÇİ KÖYLÜ MİLLET PARTİSİ'NDEN MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİNE (1965-1969)

21 Mayıs Sonrasında Türkeş Grubunun Faaliyetleri.....	281
Türkeş ve Arkadaşlarının CKMP'ye İltihakı.....	288
Türkeş'in CKMP Genel Başkanı Olma Süreci.....	300
Ahmet Oğuz- Celal Bayar Görüşmesi ve CKMP'de Olağanüstü Kongre Talebi .	300
Ahmet Oğuz'un İstifası ve Türkeş'in CKMP Genel Başkan Adaylığını Resmen İlan Etmesi.....	305
Türkeş'in Genel Başkan Adaylığı Sürecindeki Faaliyetleri ve Türkeş'in Tasavvurundaki CKMP	309
Türkeş'in Genel Başkan Olma Sürecinde Siyasî Gelişmeler ve CKMP "Olağanüstü Genel Kongresi"	318
Türkeş'in Genel Başkanlığında Nitelik Değiştiren CKMP ve Türkeş'in Genel Başkanlığı'nın Kamuoyundaki Tezahürü	326

TÜRKEŞ'İN GENEL BAŞKANLIĞI'NDA CUMHURİYETÇİ KÖYLÜ MİLLET PARTİSİ (1965-1969)

10 Ekim 1965 Genel Seçimlerine Kadar Geçen Süreçte Türkeşli CKMP	334
Partiden İstifalarla Birlikte Yaşanan Kabine Krizi.....	334
10 Ekim Seçimleri Öncesinde "Türkeşli CKMP'nin" Seçim Propagandaları ve Seçmene Taahhütleri.....	337
Seçim Döneminde CKMP'nin Diğer Siyasî Partilerle Münasebeti	349
10 Ekim 1965 Seçimleri ve CKMP	359
Türkeş ve Arkadaşlarının Kısmî Senato Seçimlerine Kadar Süreç Dâhilinde	
Siyasî Faaliyetleri	363
CKMP'nin AP Hükümetinin Programı Hakkındaki Düşünceleri.....	363
CKMP'nin Kıbrıs Politikası: Kıbrıs'a Nazire Olarak "Batı Trakya, 12 Ada, Setanik" Hedefi	367
CKMP'nin "Sosyo-Ekonomi" Politikaları	373
CKMP İçerisinde Siyasî Gelişmeler	377
Türkeş'in Cumhurbaşkanlığı Adaylığı.....	379
Kısmî Senato Seçimleri Öncesinde CKMP'nin Seçim Propagandaları	381
Kısmî Senato Seçimleri Sonuçları ve CKMP	385
Kısmî Senato Seçimlerinden Olağan Kongreye Kadar Geçen Süreç Dâhilinde	
CKMP(5 Haziran 1966- 24-25 Kasım 1967)	389
Dönemin Siyasî Gelişmeleri ve CKMP: "AP İçerisinde Müfrit-Mutedil Mücadelesi, Sağ Cenahta Yeni Parti Arayışları ve CKMP'nin Tutumu.....	389
CKMP'nin Dış Politikasında Kıbrıs ve "İslam Âlemi" Açılımı	407
CKMP Olağan Kongresi (24- 25 Kasım 1967)	414
CKMP'den MHP'ye Dönüşüm (25 Kasım 1967- 8-9 Şubat 1969).....	418
CKMP ve 1968 Seçimleri (Kısmî Senato ve Yerel Seçimler)	418
CKMP ve Gençlik Yapılanmaları	423
Ülkü Ocakları	423
Komandolar	425
CKMP'den MHP'ye Geçiş (8-9 Şubat 1969 Kongresi)	431
CKMP VE İDEOLOJİ	
60'lı Yılların Siyasî Yelpazesinde Türkeşli CKMP'nin Siyasî Yelpazedeki Konumu	437
CKMP ve "Sağ" Siyasette Politik Bir Unsur Olarak Gençlik	446
"9 Işık ve Tahlili"	454
SONUÇ	460
KAYNAKÇA	472
DİZİN	493

KISALTMALAR

ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
a.d.t	:	adı geçen tez
a.g.e	:	adı geçen eser
a.g.m	:	adı geçen makale
a.g.y	:	adı geçen yazı
AP	:	Adalet Partisi
B	:	Birleşim
Bnb	:	Binbaşı
b	:	baskı
bkz.	:	bakınız
c.	:	cilt
CENTO	:	Central Treaty Organization
CHP	:	Cumhuriyet Halk Partisi
CKMP	:	Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi
çev.	:	çeviren
D	:	Dönem
der.	:	derleyen
DP	:	Demokrat Parti
DPT	:	Devlet Planlama Teşkilatı
ed.	:	editor
EMİNSU	:	Emekli İnkılap Subayları
FO	:	Foreign Office
İTC	:	İttihat ve Terakki Cemiyeti
MBK	:	Millî Birlik Komitesi
MHP	:	Milliyetçi Hareket Partisi
MİT	:	Millî İstihbarat Teşkilatı
MP	:	Millet Partisi
NATO	:	North Atlantic Treaty Organization
OYAK	:	Ordu Yardımlaşma Kurumu
s.	:	sayfa
SCF	:	Serbest Cumhuriyet Fırkası
SKB	:	Silahlı Kuvvetlerinin Birliği
T	:	Toplantı
TİP	:	Türkiye İşçi Partisi
TPF	:	Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası
y.n	:	Yazarın Notu
yy.	:	yüzyıl
YTP	:	Yeni Türkiye Partisi

ÖNSÖZ

“Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi’nden Milliyetçi Hareket Partisi’ne Tarihî Süreç, İdeoloji ve Politika (1960-1969)” başlıklı bu çalışmada 27 Mayıs sonrası tesis edilen düzen dâhilinde ortaya çıkan yeni siyasî müesseseler ve politikacılar incelenirken, bu süreçte politik bir aktör haline gelen Alparslan Türkeş’in önce komite içerisindeki faaliyetleri, daha sonra ise yurtdışında bulunduğu dönem irdelenecek ve aktif siyasete adım atacağı CKMP’nin 1969 yılında MHP’ye dönüşeceği döneme kadar olan periyod merkeze alınacaktır. Bundan ötürü kitabın ana menziline, 27 Mayıs 1960 tarihi ile CKMP isminin MHP’ye dönüşeceği 8-9 Şubat 1969 Adana Kongresi hadiseleri arasında yaşanan dönem teşkil edecektir.

Türkeş’in 27 Mayıs dönemindeki faaliyetlerine dair iki önemli eser mevcuttur. Bunlardan birisi kendisinin kaleme aldığı “27 Mayıs ve Gerçekler” eseri, diğeri ise kendisine yakın bir gazeteci olan Muammer Taylak’ın yazdığı “27 Mayıs ve Türkeş” kitabıdır. Türkeş’in 27 Mayıs sonrası sürecini izah eden bu iki eser de “özel” yargılar içermekte iken, ikincil kaynaklarda sıklıkla temas edilen “Türkeş ve 27 Mayıs” meselesine dair, dönemin birincil kaynaklarını mukayeseli bir perspektifle inceleyerek hazırlanan herhangi bir eser mevcut bulunmamaktadır. Türkeş’in CKMP yıllarına dair ise, Zeki Özdemir tarafından hazırlanan “1965-1969” yılları arasında Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi ve Milliyetçi Hareket Partisi” ve Muhammet Çiçek’in kaleme aldığı “Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi ve Türk Siyasî Hayatındaki yeri” başlıklı yüksek lisans tezleri mevcuttur. Ancak bu iki tez de, Türkeş’in 1960-1965 yılları arasındaki faaliyetlerinin üstünde durmamıştır. Bununla birlikte iki eserde de, hem de dönemin süreli yayınları sınırlı olarak incelenirken Türkeş ve arkadaşlarının meclis faaliyetlerine fazla temas edilmemiştir. CKMP’nin 1965-1969 yılları arasındaki icraatlarına değinen ve partinin fikri yapısıyla ilgili tespitlerin yapıldığı bir diğer bilimsel

çalışma, Mustafa Çalık tarafından doktora tezi olarak hazırlanan ve daha sonra kitaplaştırılan “Siyasî Kültür ve Sosyolojinin Bazı Kavramları Açısından MHP Hareketi’nin Kaynakları ve Gelişimi” başlıklı neşriyattır. Muhtevası bakımından CKMP’nin 1965-1969 yılları arasındaki faaliyetlerinin sınırlı olarak yer aldığı bu eser, MHP’nin “sosyo-kültürel” tabanını oluşturan yapıyı incelemek için 1977 Seçimlerinde Gümüşhane’de MHP’ye oy veren seçmen üzerine yapılan ampirik bir çalışma mahiyetinde olmuştur. Zikredilen akademik çalışmaların yanı sıra Hakkı Öznur tarafından hazırlanan “Ülkücü Hareket” eseri, Türkeş’in 1960-1965 arasındaki faaliyetlerine ve CKMP’nin 1965-1969 yılları arasındaki siyasî sürecine dair “ansiklopedik” bir muhteva içermiş; Metin Turhan tarafından kaleme alınan “Alparslan Türkeş: 1963-1980” başlıklı kitap ise, analitik bir çalışma olmaktan ziyade döneme dair önemli malzemeler içeren bir hususiyet taşımıştır.

Bu çalışma, Türkeş’in Başbakanlık müsteşarlığı döneminden CKMP’nin MHP’ye dönüşeceği 8-9 Şubat 1969 kongresine kadar geçen sürece dair ilk sistematik eser olma hedefiyle hazırlanmıştır. Bu çerçevede, dönemin “farklı fikriyatlarına” hitap ettiği tespit edilen süreli yayınlar tespit edilmiş ve bu yayınlar mukayeseli bir şekilde incelenmiştir. Temas edilen süreli yayınlar arasında “Akis”, “Kim”, “Cumhuriyet” gibi dönemin CHP’sine, “Haber, Yeni Gazete, Durum” gibi dönemin AP’sine, “Yeni İstanbul, Bab-ı Ali’de Sabah, Tercüman” gibi yine dönemin AP’sine yakın olan ancak Türkeş ve temsil ettiği yapıya dönem dönem “sempatik” bakabilen neşriyatlar mevcut olmuştur. “Yön” ve “Milliyet” gibi 60’lı yılların oldukça ilgi çeken yayınlarının zaviyesinden de tezin konusu incelenirken, Türkeş’in Başbakanlık müsteşarlığı döneminde kendisini açıkça destekleyen “Havadis” mecmuası ve Türkeş’in CKMP’ye iltihak etmesinden, siyasî arenadaki ilk seçimine kadar seyreden dönemde kendisiyle paydaşlık eden “Medeniyet” gazetesi, -tespit edildiği kadarıyla- ilk defa bilimsel bir çalışmanın malzemesini oluşturmuştur. Ayrıca Türkeş’in yurtdışında bulunduğu süre zarfında kendisini destekleyen “Millî Yol” dergisi, Atsız ve çevresi tarafından yayımlanan “Ötüken” dergisi, 1967 yılında CKMP ile kısa bir paydaşlık dönemi yaşayacak olan “Fedai” gazetesi ve parti ile organik bağlantısı olan “Millî Hareket” dergisi de çalışmanın içerisinde müracaat edilen kaynaklar arasında yer almıştır.

Bu çalışmada ayrıca Türkes ve arkadaşlarının meclis faaliyetleri, tutanaklara müracaat edilmesi suretiyle incelenirken, partinin yayınlamış olduğu parti politikasına dair kitapçıklar, seçim bildirileri, broşürler, seçim öncesinde yapılan radyo konuşmaları da tetkik edilmiştir. Bu malzemelerle birlikte döneme dair yazılan “hatırat” ve telif eserlere de başvurulmuştur. Çalışmanın dönemine dair Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi’nden ve esere katkı yapabilecek belgelere rastlanmasa da İngiliz Dış İşleri Arşivi’nden temin edilen bazı evraklar tespit edilerek, çalışma dâhilinde irdelenmiştir.

Malzemenin tespit edilip incelenmesi sonrasında, çalışma üç bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde, ordunun Türk modernleşme sürecindeki “öncü” rolüne atf yapılması suretiyle modern Türk tarihinde “ordu-siyaset” ilişkisinin seyrine özetle değinilirken, çalışmanın merkezini teşkil eden 27 Mayıs dönemi ve sonrasında yaşanan gelişmeler irdelenmiştir. Birinci bölümde ayrıca, sivil siyasete geri dönüşten sonra meydana gelen 22 Şubat ve 21 Mayıs hadiselerine temas edilirken, 60’lı yıllarda mevcut olan ve kitabın içerisinde isimlerinden fazlasıyla bahsedilecek olan partilere dair kısa bilgiler aktarılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise Türkes ve arkadaşlarının 27 Mayıs dönemindeki faaliyetlerinden, aktif siyasete dâhil olmaya “kesin” olarak karar vermesine kadar geçecek olan periyod “mercek altına” alınırken, 13 Kasım hadisesi, 14’ler olarak adlandırılacak grubun faaliyetleri ve Türkes’in yurda geri dönüşünden sonra yaşanan hadiseler tetkik edilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümü ise Türkes’in “aktif siyasete” iltihakından, liderliğini yapacağı CKMP’nin MHP ismini alacağı 8-9 Şubat 1969 kongresine kadar olan dönemi ihtiva etmiştir. Türkes ile birlikte “CKMP’nin hüviyetinin değışmesi”, “parti içerisinde yaşanan ihtilaflar”, “partinin meclis faaliyetleri”, “partinin meclis performansı”, “partinin bu dönemde katıldığı seçimler”, “partinin diğer siyasî müesseselerle olan münasebetleri”, “partinin fikri/siyasî dönüşümü” gibi konular, bu bölümün temel olarak temas ettiği hususları teşkil etmiştir. Bölümün sonunda ise dönemin siyasî yelpazesinde CKMP’nin konumu tespit edilmeye çalışılırken, partinin gençlik ile olan münasebeti ve “ideolojisi” incelenmiştir.

Sonuç bölümünde ise çalışma içerisinde yer alan sorulara cevaplar verilmeye çalışılırken, döneme dair bazı öznel tespitlerde de bulunulmuştur.

Bu çalışma, 2017 yılında Hacettepe Üniversitesinde bitirdiğim doktora tezi gözden geçirilip, kısmî eklemeler yapılarak meydana getirilmiştir. Eserin meydana gelmesine katkıda bulunan tez danışmanım Prof.Dr. Yonca Anzerliođlu'na, tez konusuyla alâkalı önerisi ve çalışmaya dair paylaştığı değerli fikirleri için Doç.Dr. İlker Aytürk'e, teze dair mülakatlar yapma fırsatı bulduğum Dünder Taşer'in kızı Yasemin Yahnici ile saygıdeğer eşi Şevket Bülent Yahnici'ye, Sn. Efendi Barutçu'ya teşekkür ederim. Ayrıca, kitabın yayınlanma sürecinde desteklerini esirgemeyen, kitaba önsöz yazma nezaketini gösteren Sn.Dr. Sinan Ateş'e, bu süre zarfında kitapla alâkalı her konuda destek veren, ilgisini esirgemeyen Ötügen Yayınevi'nin editörü Sn. Ayşegül Büşra Çalık'a ve çalışma safhasında kıymetli görüşleri ile birlikte muhtelif malzemelerini benimle paylaşan Sn. Metin Turhan'a da teşekkür etmeyi de bir borç bilirim.

Bu çalışmanın hazırlanmasında hayatımda özel yeri olan insanların desteği, benim gösterdiğim çabanın fevkinde olmuştur. Bu meyanda, yetişmemde en fazla emeği olan rahmetli anneannem ile anneme ve "her şart altında" yanımda olan sevgili eşim Fulya'ya ayrıca teşekkür ederim.

Ferit Salim Sanlı